

Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (virspalāta)

2021. gada 21. decembrī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – LES 19. panta 1. punkta otrā daļa – Dalībvalstu pienākums nodrošināt tiesību aizsardzības līdzekļus, kas ir pietiekami efektīvi tiesiskās aizsardzības nodrošināšanai jomās, uz kurām attiecas Savienības tiesības – Publiski līgumi – Direktīva 89/665/EEK – 1. panta 1. un 3. punkts – Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pants – Dalībvalsts augstākās administratīvās tiesas spriedums, ar kuru, neievērojot Tiesas judikatūru, no publiskā iepirkuma procedūras izslēgta pretendenta celta prasība ir atzīta par nepieņemamu – Tiesību aizsardzības līdzekļa pret šo spriedumu šīs dalībvalsts augstākajā tiesā neesamība – Efektivitātes un līdzvērtības principi

Lietā C-497/20

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Corte suprema di cassazione* (Augstākā kasācijas tiesa, Itālija) iesniedza ar 2020. gada 7. jūlija lēmumu un kas Tiesā reģistrēts 2020. gada 30. septembrī, tiesvedībā

Randstad Italia SpA

pret

Umana SpA,

Azienda USL Valle d'Aosta,

IN. VA SpA,

Sinergie Italia agenzia per il Lavoro SpA,

TIESA (virspalāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs K. Lēnartss [*K. Lenaerts*], priekšsēdētāja vietnieks L. Bejs Larsens [*L. Bay Larsen*], palātu priekšsēdētāji A. Arabadžijevs [*A. Arabadjiev*], K. Likurģs [*C. Lycourgos*] (referents), J. Regans [*E. Regan*], I. Jarukaitis [*I. Jarukaitis*], N. Jēskinens [*N. Jääskinen*], I. Ziemeļe un J. Pasers [*J. Passer*], tiesneši M. Ilešičs [*M. Ilešič*], Ž. K. Bonišo [*J.-C. Bonichot*], T. fon Danvics [*T. von Danwitz*], M. Safjans [*M. Safjan*], A. Kumins [*A. Kumin*] un N. Vāls [*N. Wahl*],

ģenerālvokāts: Dž. Hogans [*G. Hogan*],

sekretārs: C. Di Bella [*C. Di Bella*], administrators,

* Tiesvedības valoda – itāļu.

ņemot vērā rakstveida procesu un 2021. gada 6. jūlija tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

- *Randstad Italia SpA* vārdā – *M. Brugnoletti* un *S. D. Tomaselli*, *avvocati*,
- *Umana SpA* vārdā – *F. Bertoldi*, *avvocato*,
- *Azienda USL Valle d'Aosta* vārdā – *F. Dal Piaz* un *P. Borioni*, *avvocati*,
- *Synergie Italia agenzia per il Lavoro SpA* vārdā – *A. M. Balestreri*, *avvocato*,
- Itālijas valdības vārdā – *G. Palmieri*, pārstāve, kurai palīdz *S. Fiorentino* un *P. Gentili*, *avvocati dello Stato*,
- Eiropas Komisijas vārdā – *F. Erlbacher*, *P. Stancanelli*, *P. J. O. Van Nuffel* un *G. Gattinara*, pārstāvji,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus 2021. gada 9. septembra tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt LES 4. panta 3. punktu un 19. panta 1. punktu, LESD 2. panta 1. un 2. punktu un 267. pantu, tos lasot kopsakarā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – “Harta”) 47. pantu, kā arī Padomes Direktīvas 89/665/EEK (1989. gada 21. decembris) par to normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu, kuri attiecas uz izskatīšanas procedūru piemērošanu, piešķirot piegādes un uzņēmuma līgumus valsts vajadzībām (OV 1989, L 395, 33. lpp.), kurā grozījumi izdarīti ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2014/23/EK (2014. gada 26. februāris) (OV 2014, L 94, 1. lpp.) (turpmāk tekstā – “Direktīva 89/665”), 1. panta 1. un 3. punktu un 2. panta 1. punktu.
- 2 Šis lūgums ir iesniegts tiesvedībā starp *Randstad Italia SpA* (turpmāk tekstā – “*Randstad*”) un *Umana SpA*, *Azienda USL Valle d'Aosta* (Aostas ielejas vietējā veselības aprūpes iestāde, Itālija; turpmāk tekstā – “*USL*”), *IN. VA SpA* un *Synergie Italia agenzia per il Lavoro SpA* (turpmāk tekstā – “*Synergie*”) saistībā ar, pirmkārt, *Randstad* izslēgšanu no publiskā iepirkuma procedūras un, otrkārt, šīs procedūras likumību.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

- 3 Direktīvas 89/665 1. pantā “Darbības joma un pārskatīšanas procedūru pieejamība” ir noteikts:
“1. Šo direktīvu piemēro līgumiem, kas minēti Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2014/24/ES [(2014. gada 26. februāris) par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK (OV 2014, L 94, 65. lpp.)], izņemot gadījumus, kad šādi līgumi ir izslēgti no

minētās direktīvas piemērošanas jomas saskaņā ar minētās direktīvas 7., 8., 9., 10., 11., 12., 15., 16., 17. un 37. pantu.

Šo direktīvu piemēro arī koncesijām, kuras piešķirušas līgumslēdzējas iestādes un kuras minētas Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2014/23/ES [(2014. gada 26. februāris) par koncesijas līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanu (OV 2014, L 94, 1. lpp.)], izņemot gadījumus, kad šādas koncesijas ir izslēgtas no darbības jomas saskaņā ar minētās direktīvas 10., 11., 12., 17. un 25. pantu.

Šīs direktīvas nozīmē līgumi ietver publiskus līgumus, pamatnolīgumus, būvdarbu un pakalpojumu koncesijas un dinamiskas iepirkumu sistēmas.

Dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka attiecībā uz līgumiem, uz ko attiecas Direktīva [2014/24] vai Direktīva [2014/23], līgumslēdzēju iestāžu lēmumus var efektīvi un jo īpaši iespējami ātri pārskatīt saskaņā ar šīs direktīvas 2.–2.f pantā izklāstītajiem nosacījumiem, pamatojoties uz to, ka ar šādiem lēmumiem ir pārkāpti Savienības tiesību akti publiskā iepirkuma jomā vai attiecīgās valsts noteikumi, ar kuriem transponē minētos tiesību aktus.

[..]

3. Dalībvalstis nodrošina to, ka saskaņā ar sīki izstrādātiem noteikumiem, ko dalībvalstis var pieņemt, pārskatīšanas procedūras ir pieejamas vismaz ikvienai personai, kura ir vai ir bijusi ieinteresēta iegūt konkrēta līguma slēgšanas tiesības un kurai ar varbūtējo pārkāpumu ir vai var tikt nodarīts kaitējums.

[..]”

4 Šīs direktīvas 2. panta “Prasības attiecībā uz pārskatīšanas procedūrām” 1. punktā ir paredzēts:

“Dalībvalstis nodrošina to, ka pasākumos attiecībā uz 1. pantā paredzētajām pārskatīšanas procedūrām ir noteikts pilnvarojums:

- a) tiklīdz rodas izdevība un panākot vienošanos veikt pagaidu pasākumus, lai izlabotu varbūtējo pārkāpumu vai novērstu turpmāku kaitējumu attiecīgajām interesēm, tostarp pasākumus, lai apturētu valsts līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūru vai nodrošinātu tās apturēšanu, vai apturētu jebkura līgumslēdzējas iestādes pieņemtā lēmuma īstenošanu;
- b) vai nu atcelt nelikumīgi pieņemtus lēmumus, vai nodrošināt to atcelšanu, tostarp atcelt diskriminējošas tehniskās, ekonomiskās vai finanšu prasības uzaicinājumā uz konkursu, līguma dokumentos vai jebkurā citā dokumentā, kas attiecas uz līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūru;
- c) atlīdzināt zaudējumus personām, kam ar pārkāpumu nodarīts kaitējums.”

5 Saskaņā ar minētās direktīvas 2.a pantu “Nogaidīšanas termiņš”:

“1. Pieņemot nepieciešamos noteikumus atbilstīgi šā panta 2. punktā un 2.c pantā izklāstītajiem obligātajiem nosacījumiem, dalībvalstis nodrošina, ka 1. panta 3. punktā minētajām personām ir pietiekami daudz laika, lai efektīvi pārskatītu [pārbaudītu] līgumslēdzēju iestāžu pieņemtos lēmumus par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu.

2. Pēc lēmuma par tāda līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu, uz ko attiecas Direktīva [2014/24] vai Direktīva [2014/23], līgumu nevar noslēgt, kamēr nav pagājis termiņš, kas ir vismaz 10 kalendārās dienas no nākamās dienas pēc dienas, kad attiecīgajiem pretendentiem un kandidātiem ir nosūtīts lēmums par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu, ja izmanto faksu vai elektroniskus līdzekļus, vai – ja izmanto citus saziņas līdzekļus – kamēr nav pagājis termiņš, kas ir vai nu vismaz 15 kalendārās dienas no nākamās dienas pēc dienas, kad attiecīgajiem pretendentiem un kandidātiem ir nosūtīts lēmums par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu, vai arī vismaz 10 kalendārās dienas no nākamās dienas pēc dienas, kad saņemts lēmums par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu.

Pretendentus uzskata par attiecīgiem, ja viņi vēl nav galīgi izslēgti. Izslēgšana ir galīga, ja tā ir paziņota attiecīgajiem pretendentiem un ja vai nu neatkarīga pārskatīšanas struktūra to ir atzinusi par likumīgu, vai arī tai vairs nevar piemērot pārskatīšanas procedūru.

Kandidātus uzskata par attiecīgiem, ja līgumslēdzēja iestāde nav darījusi pieejamu informāciju par viņu pieteikuma noraidīšanu, pirms attiecīgajiem pretendentiem paziņots lēmums par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu.

Katram attiecīgajam pretendentam vai attiecīgajam kandidātam paziņojot lēmumu par līgumslēgšanas tiesību piešķiršanu, tam pievieno:

- kopsavilkumu par atbilstīgajiem iemesliem [...], un
- precīzu norādi par konkrētu nogaidīšanas periodu [...].”

Itālijas tiesības

- 6 *Costituzione* (Konstitūcija) 111. panta astotajā daļā ir noteikts:

“Kasācijas sūdzības par *Consiglio di Stato* (Valsts padome, Itālija) un *Corte dei conti* (Revīzijas palāta, Itālija) nolēmumiem tiek pieļautas tikai ar jurisdikciju saistītu apsvērumu dēļ.”

- 7 *Codice di procedura civile* (Civilprocesa kodekss) 360. panta pirmajā daļā ir paredzēts:

“Par apelācijas vai vienā vienīgajā instancē pasludinātiem spriedumiem var iesniegt kasācijas sūdzību: 1) jurisdikcijas apsvērumu dēļ; [...].”

- 8 Saskaņā ar Civilprocesa kodeksa 362. panta pirmo un otro daļu:

“Par apelācijas vai vienā vienīgajā instancē pasludinātiem speciālas tiesas spriedumiem var iesniegt kasācijas sūdzību tādu iemeslu dēļ, kas ir saistīti ar šīs pašas tiesas jurisdikciju.

Kasācijas sūdzību jebkurā laikā var iesniegt par: 1) pozitīviem vai negatīviem jurisdikcijas strīdiem starp īpašiem tiesnešiem vai starp īpašiem un vispārējās jurisdikcijas tiesu tiesnešiem; 2) negatīviem piešķiršanas strīdiem starp valsts pārvaldi un vispārējās jurisdikcijas tiesu tiesnesi.”

- 9 *Codice del processo amministrativo* (Administratīvā procesa kodekss) 6. panta 1. punktā ir paredzēts:

“*Consiglio di Stato* (Valsts padome) ir pēdējās instances administratīvā tiesa.”

10 Administratīvā procesa kodeksa 110. pantā ir noteikts:

“Kasācijas sūdzība par *Consiglio di Stato* (Valsts padome) spriedumu tiek pieļauta tikai jurisdikcijas apsvērumu dēļ.”

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

- 11 2017. gada 13. decembrī *USL* uzsāka publiskā iepirkuma procedūru 12 miljonu EUR vērtībā, lai, pamatojoties uz saimnieciski visizdevīgāko piedāvājumu, piešķirtu līguma slēgšanas tiesības nodarbinātības aģentūrai pagaidu personāla nodrošināšanai.
- 12 Tā paredzēja tehnisko piedāvājumu “minimālo sliekšni” 48 punktu apmērā, izslēdzot tos pretendentes, kuri iegūtu mazāku punktu skaitu.
- 13 Procedūrā piedalījās astoņi pretendenti, tostarp *Randstad*, *GI Group Spa* un pagaidu grupa, ko veidoja *Synergie* un *Umana* (turpmāk tekstā – “*Synergie-Umana* grupa”).
- 14 2018. gada 3. oktobrī iepirkuma komisija, izvērtējusi tehniskos piedāvājumus, pielaida *GI Group* un *Synergie-Umana* grupu nākamajai kārtai, kurā notiek piedāvājumu saimnieciskā izvērtēšana. *Randstad*, kura tehnisko piedāvājumu izvērtēšanas beigās tika ierindota trešajā vietā, tika izslēgta, jo tās tehniskais piedāvājums saņēma par minimālo sliekšni zemāku punktu skaitu.
- 15 2018. gada 6. novembrī līguma slēgšanas tiesības tika piešķirtas *Synergie-Umana* grupai.
- 16 *Randstad* vērsās *Tribunale amministrativo regionale della Valle d’Aosta* (Aostas ielejas reģionālā administratīvā tiesa, Itālija) ar prasību, ar kuru tā apstrīdēja, pirmkārt, tās izslēgšanu no iepirkuma procedūras un, otrkārt, šīs procedūras likumību. Tādējādi tās prasība attiecās ne tikai uz minēto izslēgšanu, bet arī uz līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu *Synergie-Umana* grupai.
- 17 Prasības pamatojumā *Randstad* it īpaši norādīja uz līguma nesadališanu daļās, izvērtēšanas kritēriju neprecīzo raksturu un iepirkuma komisijas izveides prettiesiskumu. *USL* un *Synergie-Umana* grupa lūdza atzīt par nepieņemamiem pamatus, ar kuriem *Randstad* apstrīdēja iepirkuma procedūras likumību. Tā kā *Randstad* bija izslēgta no šīs procedūras, tai neesot tiesību izvirzīt šādus pamatus.
- 18 Ar 2019. gada 15. marta spriedumu *Tribunale amministrativo regionale della Valle d’Aosta* (Aostas ielejas reģionālā administratīvā tiesa) noraidīja šo iebildi par nepieņemamību. Uzskatot, ka *Randstad* bija likumīgi piedalījusies iepirkuma procedūrā un bija no tās izslēgta, pamatojoties uz tās tehniskā piedāvājuma negatīvo novērtējumu, šī tiesa norādīja, ka šis uzņēmums bija tiesīgs apstrīdēt procedūras rezultātus visos tās aspektos. Tomēr pēc būtības minētā tiesa noraidīja visus *Randstad* izvirzītos pamatus un līdz ar to tās prasību kopumā.
- 19 *Randstad* iesniedza apelācijas sūdzību par šo spriedumu *Consiglio di Stato* (Valsts padome), atkārtoti izvirzot pirmajā instancē norādītos pamatus. *Synergie* un *Umana* iesniedza pretapelācijas sūdzības, pārmetot *Tribunale amministrativo regionale della Valle d’Aosta* (Aostas ielejas reģionālā administratīvā tiesa), ka tā ir atzinusi par pieņemamiem pamatus, ar kuriem *Randstad* apstrīdēja procedūras likumību, un tādējādi līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu, ar ko šī procedūra noslēdzās.

- 20 *Consiglio di Stato* (Valsts padome) ar 2019. gada 7. augusta spriedumu (turpmāk tekstā – “Valsts padomes spriedums”) pēc būtības noraidīja apelācijas sūdzības pamatu, ar kuru *Randstad* apstrīdēja tās tehniskajam piedāvājumam piešķirto punktu skaitu. Turklāt, apmierinot *Synergie* un *Umana* pretapelācijas sūdzības, šī tiesa ar šo spriedumu grozīja pārsūdzēto spriedumu, ciktāl *Tribunale amministrativo regionale della Valle d’Aosta* (Aostas ielejas reģionālā administratīvā tiesa) bija atzinusi par pieņemamiem un tād pēc būtības bija izvērtējusi *Randstad* procedūras likumības apstrīdēšanai izvirzītos pamatus.
- 21 Pamatojot savu nolēmumu, *Consiglio di Stato* (Valsts padome) tostarp nosprieda, ka *Randstad*, “kura tika izslēgta no iepirkuma procedūras tādēļ, ka nav izturējusi “stresa testu” attiecībā uz minimālo sliekšni, kurš bija jāasniedz ar punktu skaitu, ko piešķir tehniskajam piedāvājumam, izmantojot līdzvērtīgu piedāvājumu salīdzināšanas [metodi], un kurai nav izdevies pierādīt iepirkuma procedūras prettiesiskumu attiecībā uz minēto punktu piešķiršanu, [...] ne tikai nav šīs procedūras dalībniece, bet tai nav arī tiesību apstrīdēt tās rezultātus citos jautājumos, jo tai ir tikai faktiskā interese, kas ir līdzvērtīga interesei, kāda ir jebkuram nozares saimnieciskās darbības subjektam, kurš nav piedalījies iepirkuma procedūrā”.
- 22 *Randstad* par Valsts padomes spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību iesniedzējtiesā, *Corte suprema di cassazione* (Augstākā kasācijas tiesa, Itālija). Tā apgalvo, ka šī pirmā minētā tiesa ir pārkāpusi tās tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību, kas it īpaši ir paredzētas Direktīvas 89/665 1. pantā. Šajā ziņā *Randstad* atsaucas uz Tiesas spriedumiem, 2013. gada 4. jūlijs, *Fastweb* (C-100/12, EU:C:2013:448), 2016. gada 5. aprīlis, *PFE* (C-689/13, EU:C:2016:199), kā arī 2019. gada 5. septembris, *Lombardi* (C-333/18, EU:C:2019:675).
- 23 *Randstad* skatījumā pamats, kas ir balstīts uz tiesību uz efektīvu tiesību aizsardzību pārkāpumu, ir viens no “jurisdikcijas” pamatiem, attiecībā uz kuriem Konstitūcijas 111. panta astotajā daļā ir paredzēts, ka kasācijas sūdzība par *Consiglio di Stato* (Valsts padome) nolēmumiem ir pieļaujama.
- 24 Pārējie pamatlietas dalībnieki norāda, ka šī kasācijas sūdzība ir ne tikai nepamatota, bet arī nepieņemama. Kasācijas sūdzība attiecoties uz *Consiglio di Stato* (Valsts padome) veiktā vērtējuma tiesiskumu un tād neskarot jautājumu par administratīvo tiesu jurisdikciju.
- 25 Iesniedzējtiesa uzskata, ka *Consiglio di Stato* (Valsts padome) atteikums tādā gadījumā kā pamatlietā izvērtēt pamatus par iepirkuma procedūras prettiesiskumu apdraud tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību Savienības tiesību izpratnē.
- 26 Šīs tiesas ieskatā, lai nodrošinātu Savienības tiesību vienveidību un efektivitāti, ir nepieciešams, lai par šādu *Consiglio di Stato* (Valsts padome) spriedumu varētu tikt iesniegta kasācijas sūdzība, pamatojoties uz Konstitūcijas 111. panta astoto daļu. Šāda kasācijas sūdzība esot galīgais tiesību aizsardzības līdzeklis, lai novērstu to, ka *Consiglio di Stato* (Valsts padome) spriedums, kas būtu pretrunā Savienības tiesībām, iegūst *res judicata* spēku.
- 27 Šajā ziņā iesniedzējtiesa uzskata, ka gadījumos, kad *Consiglio di Stato* (Valsts padome) piemēro vai interpretē valsts tiesību aktu noteikumus tādā veidā, kas nav saderīgs ar Savienības tiesību aktu noteikumiem, kā tos interpretējusi Tiesa, tā īsteno jurisdikcijas pilnvaras, kas tai nav piešķirtas. Patiesībā tā šādā gadījumā īstenojot pilnvaras izstrādāt tiesību aktus, kas nav piešķirtas pat valsts likumdevējam. Tā esot kompetences neesamība, par kuru būtu jābūt iespējai iesniegt pārsūdzību.

- 28 Nemot to vērā, iesniedzējtiesa norāda, ka no *Corte costituzionale* (Konstitucionālā tiesa, Itālija) 2018. gada 18. janvāra sprieduma Nr. 6/2018 par Konstitūcijas 111. panta astotās daļas interpretāciju (ECLI:IT:COST:2018:6, turpmāk tekstā – “spriedums Nr. 6/2018”) izriet, ka atbilstoši Itālijas konstitucionālo tiesību pašreizējam stāvoklim nav atļauts pamatu, kas balstīts uz Savienības tiesību pārkāpumu, pielīdzināt “jurisdikcijas” pamatam Konstitūcijas 111. panta astotās daļas izpratnē.
- 29 Piemērojot šo spriedumu, jurisdikcijas pilnvaru pārsniegšana, par ko *Corte suprema di cassazione* (Augstākā kasācijas tiesa) var iesniegt kasācijas sūdzību par pamatiem, kas skar jurisdikciju, attiecas tikai uz divu veidu situācijām. Pirmkārt, šāda kasācijas sūdzība varētu tikt iesniegta pilnīgas kompetences neesamības gadījumā, proti, ja *Consiglio di Stato* (Valsts padome) vai *Corte dei conti* (Revīzijas palāta) atzīst savu jurisdikciju jomā, kas attiecināma uz likumdevēju vai administrāciju, vai, gluži pretēji, paziņo, ka tai nav jurisdikcijas, kļūdaini pieņemot, ka jautājums, runājot absolūti, vispār neietilpst tiesas kompetencē. Otrkārt, kasācijas sūdzība par jurisdikcijas pilnvaru pārsniegšanu varot tikt iesniegta jurisdikcijas neesamības gadījumos, ja *Consiglio di Stato* (Valsts padome) vai *Corte dei conti* (Revīzijas palāta) atzīst savu jurisdikciju jomā, kas rezervēta citai tiesai, vai, gluži pretēji, paziņo, ka tai nav jurisdikcijas, kļūdaini uzskatot, ka šī jurisdikcija ir citām tiesām.
- 30 Iesniedzējtiesa uzskata, ka, ja tai būtu jāievēro šī Konstitūcijas 111. panta astotās daļas interpretācija, tai būtu jāatzīst *Randstad* kasācijas sūdzība par nepieņemamu. Tomēr tai šķiet, ka minētā interpretācija nav saderīga ar tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību Savienības tiesību izpratnē. Ja tas tā būtu, būtu jānoraida no sprieduma Nr. 6/2018 izrietošās atziņas un jāizskata *Randstad* kasācijas sūdzība pēc būtības.
- 31 Šī tiesa norāda, ka saskaņā ar tās apvienoto palātu pastāvīgo judikatūru pirms sprieduma Nr. 6/2018 pasludināšanas, tad, kad ir iesniegta pārsūdzība par *Consiglio di Stato* (Valsts padome) spriedumiem, “jurisdikcijas” ārējo robežu pārbaudē Konstitūcijas 111. panta astotās daļas izpratnē ietilpst arī tiesību, ar kurām var tikt liegts taisnīgums, būtiskas sagrozīšanas gadījumi, kā, piemēram, valsts tiesību procesuāla noteikuma piemērošana tādā veidā, kas nav saderīgs ar Savienības tiesībās paredzētajām tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību.
- 32 Līdz ar to iesniedzējtiesa vēlas, lai Tiesa lemtu par to, vai tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību, kas it īpaši ir paredzētas LES 19. panta 1. punkta otrajā daļā un Hartas 47. panta pirmajā daļā, nepieļauj to, ka nav iespējams, kā izriet it īpaši no Konstitūcijas 111. panta astotās daļas, kas ir interpretēta spriedumā Nr. 6/2018, pārsūdzībā par *Consiglio di Stato* (Valsts padome) spriedumu atsaukties uz pamatiem, kas izvirzīti saistībā ar Savienības tiesību pārkāpumu.
- 33 Turklāt, tā kā *Consiglio di Stato* (Valsts padome) pamatlietā nav uzdevusi Tiesai jautājumu par 2013. gada 4. jūlija sprieduma *Fastweb* (C-100/12, EU:C:2013:448), 2016. gada 5. aprīļa sprieduma *PFE* (C-689/13, EU:C:2016:199) un 2019. gada 5. septembra sprieduma *Lombardi* (C-333/18, EU:C:2019:675), uz kuriem atsaucas *Randstad*, atbilstību konkrētajā gadījumā, būtu svarīgi, lai iesniedzējtiesa varētu saistībā ar šī uzņēmuma iesniegto kasācijas sūdzību uzdot Tiesai šo jautājumu.

34 Šādos apstākļos *Corte suprema di cassazione* (Augstākā kasācijas tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

- “1) Vai LES 4. panta 3. punktam, 19. panta 1. punktam un LESD 2. panta 1. un 2. punktam un 267. pantam, lasot tos arī [Hartas] 47. panta gaismā, ir pretrunā tāda interpretācijas prakse, kas attiecas uz Itālijas Konstitūcijas 111. panta astoto daļu, Itālijas Civilprocesa kodeksa 360. panta pirmo daļu [...] un 362. panta pirmo daļu un Itālijas Administratīvā procesa kodeksa 110. pantu – ciktāl minētās tiesību normas pieļauj kasācijas sūdzību par *Consiglio di Stato* (Valsts padome) spriedumiem “jurisdikcijas apsvērumu dēļ” –, kas izriet no *Corte costituzionale* (Konstitucionālā tiesa) sprieduma [Nr. 6/2018] [...], kura, grozot savu agrāko praksi, uzskatīja, ka tiesību aizsardzība tiesā – kasācijas sūdzības celšana tā sauktās “jurisdikcijas neesamības” aspektā – nav iespējama, lai pārsūdzētu *Consiglio di Stato* (Valsts padome) spriedumus, kuros ir piemērota valsts tiesās izstrādāta interpretācijas prakse, kas panāk [Tiesas] spriedumiem pretrunā esošu risinājumu Savienības tiesību regulētās nozarēs (konkrēti, publiskā iepirkuma līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas jomā), kurās dalībvalstis ir atteikušās īstenot savu suverēno varu nesaderīgi ar Savienības tiesībām, kā rezultātā nostiprinās Savienības tiesību pārkāpumi, kurus varētu labot ar iepriekš minēto tiesību aizsardzības līdzekli, un tiek apdraudēta Savienības tiesību vienveidīga piemērošana un Savienības nozīmes subjektīvu juridisko situāciju tiesību aizsardzības tiesā efektivitāte, pretrunā prasībai, ka šīs tiesības ikvienai tiesai ir jāīsteno pilnīgi un nekavējoties veidā, kas ir saistošs un atbilstošs to pareizai interpretācijai, ko sniegusi [Tiesa], ievērojot dalībvalstu “procesuālās autonomijas” robežas procesuālo institūtu konfigurācijā?
- 2) Vai LES 4. panta 3. punkts, 19. panta 1. punkts un LESD 267. pants, lasot tos arī [Hartas] 47. panta gaismā, liedz interpretēt un piemērot Itālijas Konstitūcijas 111. panta astoto daļu, Itālijas Civilprocesa kodeksa 360. panta pirmo daļu [...] un 362. panta pirmo daļu, un Itālijas Administratīvā procesa kodeksa 110. pantu tādējādi, kā tas izriet no valsts tiesu prakses, atbilstoši kurai kasācijas sūdzība [*Corte suprema di cassazione* (Augstākās kasācijas tiesas)] Apvienotajās palātās “jurisdikcijas apsvērumu dēļ” tā sauktās “jurisdikcijas neesamības” aspektā nav iespējama kā pārsūdzības līdzeklis par spriedumiem, kurus taisījusi *Consiglio di Stato* (Valsts padome), kura, izskatot strīdus par jautājumiem saistībā ar Savienības tiesību piemērošanu, nepamatoti neuzdod [Tiesai] prejudiciālu jautājumu, ja nav Tiesas imperatīvi norādītu [sākot no 1982. gada 6. oktobra sprieduma lietā *Cilfit* u.c., 283/81, EU:C:1982:335)] šauras interpretācijas nosacījumu, kas atbrīvo valsts tiesu no minētā pienākuma, pretrunā principam, atbilstoši kuram ar Savienības tiesībām ir nesaderīgas tādas – kaut arī uz likumu vai Konstitūciju balstītas – valsts tiesību normas vai procesuālās prakses, kuras paredz (arī provizoriski) atņemt (gan pēdējās, gan citu instanču) tiesām brīvību uzdot prejudiciālu jautājumu, kā rezultātā tiek uzurpēta [Tiesas] ekskluzīvā kompetence pareizi un saistoši interpretēt Savienības tiesības, tiek neatgriezeniski likvidēta iespēja labot iespējamu interpretācijas kolīziju starp valsts tiesu piemērotajām tiesībām un Savienības tiesībām (un tiek veicināta šādu interpretācijas kolīziju nostiprināšana) un tiek apdraudēta tiesību aizsardzības tiesā vienveidīga piemērošana un efektivitāte attiecībā uz subjektīvām juridiskajām situācijām, kas izriet no Savienības tiesībām?
- 3) Vai principi, ko [Tiesa] noteikusi 2019. gada 5. septembra spriedumā lietā *Lombardi* (C-333/18, EU:C:2019:675), 2016. gada 5. aprīļa spriedumā lietā *PFE* (C-689/13, EU:C:2016:199) un 2013. gada 4. jūlija spriedumā *Fastweb* (C-100/12, EU:C:2013:448), ciktāl tas attiecas uz Direktīvas [89/665], kas grozīta ar Direktīvu [2007/66], 1. panta 1. un 3. punktu un 2. panta 1. punktu, ir piemērojami pamatlietā, kurā pēc tam, kad konkurējošais uzņēmums ir apstrīdējis izslēgšanu no iepirkuma procedūras un līguma slēgšanas tiesību

piešķiršanu citam uzņēmumam, *Consiglio di Stato* (Valsts padome) izskata pēc būtības tikai to prasības pamatu, ar kuru izslēgtais uzņēmums apstrīd “sliksni” nesasniegušo mazāku punktu skaitu, kas piešķirts tā tehniskajam piedāvājumam, un, prioritāri izskatot līgumslēdzējas iestādes un konkursā izraudzītā uzņēmuma pretprasības, tās apmierina, atzīstot par nepieņemamiem (un neizskatot pēc būtības) pārējos pamatprasības pamatus, kuros konkursa iznākums tiek apstrīdēts citu iemeslu dēļ (piedāvājumu vērtēšanas kritēriju nenoteiktība tehniskajās specifikācijās, piešķirto atzīmju pamatojuma trūkums, konkursa komisijas prettiesiska iecelšana un sastāvs), piemērojot valsts judikatūras praksi, atbilstoši kurai no iepirkuma procedūras izslēgtam uzņēmumam neesot tiesību iesniegt iebildumus, lai apstrīdētu līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu konkurējošajam uzņēmumam, pat atzīstot konkursa procedūru par spēkā neesošu, jo ir jāizvērtē, vai ar Savienības tiesībām ir saderīgas tādas sekas, ka uzņēmumam tiek liegtas tiesības nodot tiesas izskatīšanai ikvienu konkursa iznākuma apstrīdēšanas iemeslu, situācijā, kad viņa izslēgšana vēl nav galīgi konstatēta un kurā ikviens pretendents var izvirzīt analoģu leģitīmu interesi pārējo tiesību subjektu piedāvājumu izslēgšanai, kas var izraisīt to, ka jākonstatē līgumslēdzējas iestādes nespēja izvēlēties kādu konkrētu piedāvājumu un jāizsludina jauna iepirkuma procedūra, kurā varētu piedalīties ikviens pretendents?”

Pieteikums par paātrinātu tiesvedību un tiesvedība Tiesā

- 35 Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu *Corte suprema di cassazione* (Augstākā kasācijas tiesa) ir lūgusi piemērot šim lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu paātrinātu tiesvedību saskaņā ar Tiesas Reglamenta 105. pantu, būtībā pamatojoties uz to, ka pamatlietā rodas būtiskas neskaidrības par konstitucionāla rakstura pamatjautājumiem valsts tiesībās, ka Itālijā tiek izskatītas vairākas līdzīgas lietas un ka pamatlieta ietilpst publiskā iepirkuma jomā, uzsverot tās nozīmīgumu Savienības tiesībās.
- 36 Reglamenta 105. panta 1. punktā ir paredzēts, ka Tiesas priekšsēdētājs pēc iesniedzējtiesas pieteikuma vai izņēmuma kārtā pēc savas ierosmes un pēc tiesneša referenta priekšlikuma un ģenerālvokāta uzklaušanās var nolemt lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu, ja lietas apstākļi prasa to izskatīt īsā termiņā, piemērot paātrinātu tiesvedību.
- 37 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka šāda paātrinātā tiesvedība ir procesuāls instruments, kas ir paredzēts ārkārtas situācijas risināšanai (spriedums, 2021. gada 15. jūlijs, Komisija/Polija (Disciplinārie pasākumi pret tiesnešiem), C-791/19, EU:C:2021:596, 32. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 38 Šajā lietā Tiesas priekšsēdētājs, uzklaušījis tiesnesi referentu un ģenerālvokātu, 2020. gada 21. oktobrī nolēma noraidīt šā sprieduma 35. punktā minēto iesniedzējtiesas pieteikumu.
- 39 Apstāklis, ka lieta attiecas uz būtisku attiecīgās dalībvalsts tiesu sistēmas organizācijas aspektu, pats par sevi nav iemesls, kurš nosaka ārkārtas steidzamību, kas nepieciešama, lai pamatotu paātrinātu izskatīšanu. Tas pats attiecas uz apstākli, ka uzdotie jautājumi varbūtēji skar lielu skaitu personu vai tiesisko situāciju (šajā nozīmē skat. Tiesas priekšsēdētāja rīkojumu, 2018. gada 18. septembris, *Tedeschi un Consorzio Stabile Istant Service*, C-402/18, nav publicēts, EU:C:2018:762, 15. punkts), vai arī ka pamatlieta attiecas uz publiskā iepirkuma jomu (šajā nozīmē skat. Tiesas priekšsēdētāja rīkojumu, 2014. gada 13. novembris, *Star Storage*, C-439/14, nav publicēts, EU:C:2014:2479, 10.–15. punkts).

- 40 Tomēr, ņemot vērā uzdoto jautājumu būtību un nozīmīgumu, Tiesas priekšsēdētājs nolēma šo lietu izskatīt prioritāri saskaņā ar Reglamenta 53. panta 3. punktu.
- 41 Turklāt atbilstoši Eiropas Savienības Tiesas statūtu 16. panta trešajai daļai Itālijas valdība ir lūgusi šo lietu izspriest Tiesas virspalātā.

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo jautājumu

- 42 Vispirms ir jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru ar LESD 267. pantu iedibinātās sadarbības procedūrā starp valstu tiesām un Tiesu tai ir jāsniedz valsts tiesai noderīga atbilde, kas ļautu tai izlemt tās izskatīšanā esošo lietu. Šajā nolūkā Tiesai vajadzības gadījumā ir jāpārformulē tai uzdotie jautājumi (spriedums, 2021. gada 15. jūlijs, *The Department for Communities in Northern Ireland*, C-709/20, EU:C:2021:602, 61. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 43 Pirmais jautājums attiecas uz Savienības tiesību aktos paredzēto tiesību efektīvu aizsardzību tiesā. Šis jautājums būtībā ir par to, vai šī aizsardzība ir apdraudēta, ja dalībvalsts augstākās tiesas kompetencē neietilpst tāda sprieduma atcelšana, kuru šis dalībvalsts augstākā administratīvā tiesa ir pasludinājusi, pārkāpjot Savienības tiesības.
- 44 Kā ģenerālvokāts ir norādījis secinājumu 59. punktā, pirmajā jautājumā minētajiem LESD 2. panta 1. un 2. punktam un 267. pantam šajā nolūkā nav nekādas nozīmes.
- 45 Šajā ziņā ir jānorāda, pirmkārt, ka LESD 2. pants attiecas uz likumdošanas funkcijas un kompetences pieņemšanu juridiski saistošus aktus sadalī starp Savienību un tās dalībvalstīm. Noteikumi, kas šajā jautājumā ir izklāstīti šī panta 1. un 2. punktā, neattiecas uz iesniedzējtiesas uzdoto jautājumu par jurisdikciju.
- 46 Otrkārt, saistībā ar LESD 267. pantu ir jāatgādina, ka tas ir daļa no sistēmas, kuras mērķis ir nodrošināt Savienības tiesību ievērošanas pārbaudi tiesā, jo šo kontroli, kā izriet no LES 19. panta 1. punkta, nodrošina ne tikai Tiesa, bet arī dalībvalstu tiesas (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2018. gada 13. marts, *European Union Copper Task Force*/Komisija, C-384/16 P, EU:C:2018:176, 112. punkts, un 2021. gada 25. februāris, *VodafoneZiggo Group*/Komisija, C-689/19 P, EU:C:2021:142, 143. punkts). Šajā sistēmā ar LESD 267. pantu izveidotā procedūra ir instruments sadarbībai starp Tiesu un valstu tiesām, ar kuru Tiesa valstu tiesām sniedz norādes par Savienības tiesību interpretāciju, kuras tām vajadzīgas, lai izspriestu tajās izskatāmās lietas (spriedums, 2016. gada 5. jūlijs, *Ognyanov*, C-614/14, EU:C:2016:514, 16. punkts un tajā minētā judikatūra). Problemātikai, ko iesniedzējtiesa ir izvirzījusi saistībā ar pirmo jautājumu, kurš, kā izriet no šī sprieduma 43. punkta, ir noskaidrot, kādā mērā valsts augstākajai tiesai, lai nodrošinātu Savienības tiesībās prasīto tiesību efektīvu aizsardzību tiesā, ir jābūt kompetencei veikt valsts augstākās administratīvās tiesas spriedumu pārbaudi tiesā, nav nekādas saiknes ar šo LESD 267. pantā paredzēto sadarbības mehānismu starp Tiesu un valstu tiesām.
- 47 Līdz ar to pirmais jautājums ir jāpārformulē, izslēdzot no tā priekšmeta LESD 2. panta 1. un 2. punktu un 267. pantu.

- 48 Ciktāl iesniedzējtiesa pirmajā jautājumā turklāt atsaucas uz Hartas 47. pantā paredzētajām tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību, ir jāatgādina, ka saskaņā ar Hartas 51. panta 1. punktu tā attiecas uz dalībvalstīm tikai tad, ja tās īsteno Savienības tiesības.
- 49 Šajā ziņā ir jānorāda, ka attiecībā uz pamatlietā aplūkoto publiskā iepirkuma jomu Direktīvas 89/665 1. panta 1. un 3. punktā ir noteikts dalībvalstu pienākums paredzēt efektīvas tiesību aizsardzības iespējas. No tā izriet, kā ģenerāladvokāts ir norādījis secinājumā 67. punktā, ka šajā jomā tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu, kas nostiprinātas Hartas 47. panta pirmajā un otrajā daļā, ir nozīme it īpaši tad, ja dalībvalstis saskaņā ar šo pienākumu nosaka procesuālos noteikumus prasības celšanai tiesā, kas nodrošina to tiesību ievērošanu, kas Savienības tiesībās ir piešķirtas kandidātiem un pretendentiem, kuriem ar līgumslēdzēju iestāžu lēmumiem ir nodarīts kaitējums (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2021. gada 7. septembris, *Klaipėdos regiono atlieku tvarkymo centras*, C-927/19, EU:C:2021:700, 128. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 50 Tādējādi pirmais jautājums tāpat ir jāpārformulē, iekļaujot Direktīvas 89/665 1. panta 1. un 3. punktu, lasot tos kopsakarā ar Hartas 47. pantu.
- 51 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka pirmais jautājums ir jāsaprot tādējādi, ka tas ir vērsts uz to, lai noskaidrotu, vai LES 4. panta 3. punkts un 19. panta 1. punkts, kā arī Direktīvas 89/665 1. panta 1. un 3. punkts, lasot tos kopsakarā ar Hartas 47. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj dalībvalsts tiesību normu, kurai – atbilstoši valsts judikatūrai – ir tādas sekas, ka tādi indivīdi kā pretendenti, kas ir piedalījušies publiska līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūrā, nevar apstrīdēt šīs dalībvalsts augstākās administratīvās tiesas sprieduma atbilstību Savienības tiesībām ar pārsūdzību, kas iesniegta minētās dalībvalsts augstākajā tiesā.
- 52 Šajā saistībā vispirms ir jāatgādina, ka saskaņā ar Savienības tiesību pārākuma principu nevar pieļaut, ka valsts tiesību normas, pat konstitucionāla rakstura normas, apdraudētu Savienības tiesību vienotību un efektivitāti (spriedums, 2021. gada 22. jūnijs, Latvijas Republikas Saeima (Pārkāpumu uzskaites punkti), C-439/19, EU:C:2021:504, 135. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 53 Šim principam piemītošās sekas ir saistošas visām dalībvalsts iestādēm un it īpaši valsts tiesību normas par tiesu kompetenču sadalījumu, tostarp konstitucionāla rakstura, nevar tam radīt šķērsli (spriedums, 2021. gada 18. maijs, *Asociația "Forumul Judecătorilor din România"* u.c., C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 un C-397/19, EU:C:2021:393, 245. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 54 Līdz ar to gadījumā, ja ir pierādīts tādas Savienības tiesību normas pārkāpums, ar kuru dalībvalstīm ir noteikts pienākums sasniegt skaidru un precīzu rezultātu, valsts tiesām vajadzības gadījumā ir jāatstāj nepiemērotas valsts tiesību normas, kas rada šo pārkāpumu, kaut arī šīm tiesību normām ir konstitucionāls raksturs (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2021. gada 18. maijs, *Asociația "Forumul Judecătorilor din România"* u.c., C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 un C-397/19, EU:C:2021:393, 250. un 251. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra). Ja valsts tiesību normas neatbilstība Savienības tiesībām ir radusies, konkrētāk, attiecīgās dalībvalsts tiesas veiktajā šīs tiesību normas interpretācijā, šī judikatūra nav jāņem vērā (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2016. gada 5. aprīlis, *PFE*, C-689/13, EU:C:2016:199, 38. punkts un tajā minētā judikatūra).

- 55 Tādējādi ir jāpārbauda, vai ierobežota iespēja iesniegt kasācijas sūdzību par dalībvalsts augstākās administratīvās tiesas spriedumiem, kāda tā izriet šajā gadījumā – atbilstoši interpretācijai spriedumā Nr. 6/2018 – no Konstitūcijas 111. panta astotās daļas, ir pretrunā efektīvas tiesību aizsardzības tiesā prasībām, kas noteiktas Savienības tiesībās, un tātad šo tiesību vienotībai, kā arī efektivitātei.
- 56 Saistībā ar šīm prasībām ir jāatgādina, ka atbilstoši LES 19. panta 1. punkta otrajai daļai dalībvalstīm ir jāparedz tiesību aizsardzības līdzekļi, kas ir nepieciešami, lai nodrošinātu indivīdiem tiesību uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā ievērošanu jomās, uz kurām attiecas Savienības tiesības (spriedums, 2020. gada 26. marts, *Miasto Łowicz* un *Prokurator Generalny*, C-558/18 un C-563/18, EU:C:2020:234, 32. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 57 Šajā ziņā tiesību, kuras indivīdi gūst no Savienības tiesībām, efektīvas aizsardzības tiesā princips, uz ko ir atsauce šajā tiesību normā, ir Savienības tiesību vispārējs princips, kas izriet no dalībvalstīm kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām un kas tika atzīts 1950. gada 4. novembrī Romā parakstītās Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. un 13. pantā, un tagad ir apstiprināts Hartas 47. pantā (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2021. gada 15. jūlijs, Komisija/Polija (Disciplinārie pasākumi pret tiesnešiem), C-791/19, EU:C:2021:596, 52. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 58 To paturot prātā, ja vien šajā jomā pastāv Savienības tiesību normas, saskaņā ar procesuālās autonomijas principu katras dalībvalsts valsts tiesību sistēmā ir jāparedz procesuālie noteikumi attiecībā uz tiesību aizsardzības līdzekļiem, kas minēti šī sprieduma 56. punktā, tomēr ar nosacījumu, ka šie noteikumi nav mazāk labvēlīgi par tiem, kas reglamentē līdzīgas situācijas, uz kurām attiecas valsts tiesības (līdzvērtības princips), un ka tie nepadara praktiski neiespējamu vai pārmērīgi neapgrūtinā to tiesību īstenošanu, kuras ir piešķirtas Savienības tiesībās (efektivitātes princips) (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2021. gada 10. marts, *Konsul Rzeczypospolitej Polskiej w N.*, C-949/19, EU:C:2021:186, 43. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 59 Tādējādi Savienības tiesībām principā nav pretrunā tas, ka dalībvalstis ierobežo vai pakļauj nosacījumiem pamatus, kurus var izvirzīt kasācijas tiesvedībā, ar nosacījumu, ka tiek ievēroti līdzvērtības un efektivitātes principi (spriedums, 2016. gada 17. marts, *Bensada Benallal*, C-161/15, EU:C:2016:175, 27. punkts).
- 60 Saistībā ar līdzvērtības principa ievērošanu, ņemot vērā informāciju, kas sniegta iesniedzējtiesas nolēmumā un tiesas sēdē Tiesā, šķiet, ka Konstitūcijas 111. panta astotā daļa, kā tā ir interpretēta spriedumā Nr. 6/2018, ar tādiem pašiem nosacījumiem ierobežo *Corte suprema di cassazione* (Augstākā kasācijas tiesa) kompetenci izskatīt pārsūdzības par *Consiglio di Stato* (Valsts padome) spriedumiem, kas ir balstīti uz valsts tiesību vai Savienības tiesību normām.
- 61 Šādos apstākļos ir jāuzskata, ka ar šādu valsts tiesību normu līdzvērtības princips netiek pārkāpts.
- 62 Saistībā ar efektivitātes principu ir jāatgādina, ka Savienības tiesības neprasa dalībvalstīm paredzēt citus tiesību aizsardzības līdzekļus kā vien tos, kas noteikti valsts tiesībās, ja vien no attiecīgās valsts tiesību sistēmas kopumā izriet, ka nepastāv tiesību aizsardzības līdzekļi, kurus izmantojot varētu kaut vai pakārtoti nodrošināt to tiesību aizsardzību, kuras attiecīgajām personām izriet no Savienības tiesībām, vai arī ja vienīgā attiecīgo personu iespēja piekļūt tiesai būtu būt spiestiem izdarīt tiesību pārkāpumu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 14. maijs, *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság*, C-924/19 PPU un C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, 143. punkts un tajā minētā judikatūra).

- 63 Šajā gadījumā, lai gan iesniedzējtiesai ir jāpārbauda, vai Itālijas tiesību sistēmā principā pastāv šāds tiesību aizsardzības līdzeklis publiskā iepirkuma jomā, neviens lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu vai Tiesai iesniegtajos apsvērumos minētais apstāklis neļauj *a priori* uzskatīt, ka Itālijas procesuālie noteikumi paši par sevi padara neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtinā Savienības tiesībās piešķirto tiesību īstenošanu šajā administratīvo tiesību jomā.
- 64 Situācijā, kuru raksturo šāda tiesību aizsardzības līdzekļa esamība, kas ļauj nodrošināt to tiesību ievērošanu, kuras indivīdiem ir paredzētas Savienības tiesībās, kā tas izriet no šī sprieduma 62. punktā atgādinātās judikatūras, no Savienības tiesību viedokļa attiecīgajai dalībvalstij ir pilnībā atļauts piešķirt augstākajai administratīvajai tiesai kompetenci izskatīt attiecīgo lietu pēdējā instancē gan no faktu, gan tiesību skatpunkta un līdz ar to nepieļaut, ka tā tiek vēlreiz izskatīta pēc būtības kasācijas sūdzības ietvaros tās augstākajā tiesā.
- 65 No tā izriet, ka, ja vien ir pierādīts, ka pastāv tāds tiesību aizsardzības līdzeklis kā iepriekšējā punktā aprakstītais, tāda valsts tiesību norma kā Konstitūcijas 111. panta astotā daļa atbilstoši tās interpretācijai spriedumā Nr. 6/2018, neapdraud arī efektivitātes principu un neatklāj nevienu apstākli, no kura izrietētu LES 19. panta 1. punkta otrās daļas pārkāpums.
- 66 Šo secinājumu nevar atspēkot, ņemot vērā LES 4. panta 3. punktu, atbilstoši kuram dalībvalstis veic visus vajadzīgos vispārējos un īpašos pasākumus, lai nodrošinātu to pienākumu izpildi, kas izriet no Līgumiem vai Savienības iestāžu aktiem. Runājot par tiesību aizsardzības līdzekļu sistēmu, kas ir nepieciešama, lai jomās, uz kurām attiecas Savienības tiesības, nodrošinātu efektīvu pārbaudi tiesā, LES 4. panta 3. punktu nevar interpretēt tādējādi, ka ar to tiek prasīts, lai dalībvalstis izveidotu jaunus tiesību aizsardzības līdzekļus, kas tomēr nav to pienākums saskaņā ar LES 19. panta 1. punkta otro daļu.
- 67 Īpašajā publiskā iepirkuma jomā arī Direktīvas 89/665 1. pants, lasot to kopā ar Hartas 47. panta pirmo daļu, neliedz šādu secinājumu.
- 68 No Direktīvas 89/665 1. panta 1. punkta izriet, ka saskaņā ar tās 2. līdz 2.f pantā izklāstītajiem nosacījumiem līgumslēdzējas iestādes pieņemto lēmumu iepirkuma procedūrā, kas ietilpst Direktīvas 2014/24 vai Direktīvas 2014/23 piemērošanas jomā, ir jābūt iespējai efektīvi un pēc iespējas ātrāk pārskatīt, lai apstrīdētu šī lēmuma atbilstību Savienības tiesībām publiskā iepirkuma jomā vai attiecīgās valsts noteikumiem, ar kuriem transponētas minētās tiesības. Minētajā 1. pantā un papildus tā 3. punktā ir precizēts, ka šīm pārskatīšanas procedūrām ir jābūt pieejamām vismaz ikvienai personai, kura ir vai ir bijusi ieinteresēta iegūt konkrēta līguma slēgšanas tiesības un kurai ar varbūtējo pārkāpumu ir vai var tikt nodarīts kaitējums.
- 69 Tā kā indivīdiem attiecīgajā jomā ir piekļuve neatkarīgai un objektīvai tiesai, kas ir noteikta tiesību aktos Hartas 47. panta otrās daļas izpratnē, kas, šķiet, tā ir Itālijas tiesību sistēmā – un tas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai –, valsts tiesību normu, kas liedz to, ka augstākās administratīvās tiesas vērtējumi pēc būtības vēl var tikt izvērtēti augstākajā tiesā, nevar vērtēt kā Hartas 47. pantā paredzēto tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežojumu tās 52. panta 1. punkta izpratnē.
- 70 Tādējādi ir jāatgādina, ka saskaņā ar Tiesas judikatūru Direktīvas 89/665 1. pantā minētās pārskatīšanas pieņemamība nevar tikt pakļauta nosacījumam, ka prasītājs sniedz pierādījumus, ka līgumslēdzējai iestādei prasības apmierināšanas gadījumā būs jāatkārto publiskā iepirkuma procedūra. Šādas iespējamības pastāvēšana ir jāuzskata šajā ziņā par pietiekamu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 5. septembris, *Lombardi*, C-333/18, EU:C:2019:675, 29. punkts).

- 71 No minētā izriet, ka tādā gadījumā kā pamatlietā, kurā *Randstad* kā no iepirkuma procedūras izslēgts pretendents pirmās instances administratīvajā tiesā ir cēlusi prasību, kas ir balstīta uz pamatiem, kuru mērķis ir pierādīt šīs procedūras prettiesiskumu, šī prasība ir jāizskata pēc būtības.
- 72 Attiecībā uz pretendentiem, kuri ir tikuši izslēgti no iepirkuma procedūras, Direktīvas 89/665 2.a pantā ir precizēts, ka tos vairs neuzskata par skartiem un tiem tādējādi nav jāsaņem informācija par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas lēmumu, ja to izslēgšana ir kļuvusi galīga. Savukārt, ja šie pretendenti vēl nav galīgi izslēgti, viņiem ir jāpaziņo lēmums par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu, kam pievienots kopsavilkums par atbilstīgajiem iemesliem un norādīts šim lēmumam sekojošais līguma slēgšanas nogaidīšanas termiņš. No šī panta 1. un 2. punkta kopīgas interpretācijas izriet, ka šo minimālo nosacījumu ievērošanas mērķis ir ļaut pretendentiem efektīvi pārsūdzēt minēto lēmumu.
- 73 Saskaņā ar Direktīvas 89/665 2.a panta 2. punktu pretendenta izslēgšana ir galīga, ja tā tam ir paziņota un “neatkarīga pārsūdzības struktūra” to ir “atzinusi par likumīgu” vai arī tai vairs nevar piemērot pārskatīšanas procedūru. Šī direktīva, kuras mērķis ir nodrošināt tiesību uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu pilnīgu ievērošanu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2016. gada 15. septembris, *Star Storage* u.c., C-439/14 un C-488/14, EU:C:2016:688, 45. punkts), ir jāinterpretē, ņemot vērā Hartas 47. panta otro daļu. Šādos apstākļos jēdziens “neatkarīga pārsūdzības struktūra” šī 2.a panta izpratnē, lai noteiktu, vai pretendenta izslēgšana ir kļuvusi galīga, ir jāsaprot kā tāds, kas attiecas uz neatkarīgu un objektīvu tiesu, kas noteikta tiesību aktos Hartas 47. panta izpratnē.
- 74 Tādējādi tas, ka lēmums par izslēgšanu vēl nav galīgs, attiecībā uz šiem pretendentiem nosaka *locus standi* attiecībā uz lēmumu par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu, jo šo *locus standi* nevar vājināt citi nesvarīgi elementi, piemēram, izslēgtā pretendenta piedāvājuma klasifikācija vai iepirkuma procedūras dalībnieku skaits (šajā nozīmē skat. it īpaši spriedumus, 2017. gada 11. maijs, *Archus* un *Gama*, C-131/16, EU:C:2017:358, 57. un 58. punkts, kā arī 2019. gada 5. septembris, *Lombardi*, C-333/18, EU:C:2019:675, 29.–32. punkts).
- 75 Šajā gadījumā *Consiglio di Stato* (Valsts padome), nolemjot, ka pirmajā instancē iesaistītajai neatkarīgajai pārsūdzības struktūrai, proti, *Tribunale amministrativo regionale della Valle d'Aosta* (Aostas ielejas reģionālā administratīvā tiesa), bija jāatzīst par nepieņemamiem pamati, ar kuriem tiek apstrīdēts lēmums par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu, pamatojoties uz to, ka *Randstad* bija izslēgta no procedūras, nav ievērojusi minēto noteikumu, ko ir noteicis Savienības likumdevējs un kas ir atgādināts Tiesas judikatūrā, saskaņā ar kuru tikai galīga izslēgšana Direktīvas 89/665 2.a panta 2. punkta izpratnē var atņemt pretendentam *locus standi* attiecībā uz lēmumu par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu.
- 76 Šajā ziņā attiecībā uz pamatlietas faktiem ir jānorāda, ka no Tiesas rīcībā esošajiem lietas materiāliem izriet, ka gan brīdī, kad *Randstad* cēla savu prasību *Tribunale amministrativo regionale della Valle d'Aosta* (Aostas ielejas reģionālā administratīvā tiesa), gan brīdī, kad tā pieņēma lēmumu, iepirkuma komisijas lēmumu izslēgt to no procedūras *Tribunale amministrativo regionale della Valle d'Aosta* (Aostas ielejas reģionālā administratīvā tiesa) vai kāda cita neatkarīga pārsūdzības struktūra vēl nebija atzinusi par likumīgu.
- 77 Tādējādi ir jākonstatē, ka grozījumi *Tribunale amministrativo regionale della Valle d'Aosta* (Aostas ielejas reģionālā administratīvā tiesa) spriedumā, kurus veica *Consiglio di Stato* (Valsts padome) un ar kuriem daļa no *Randstad* prasības, ar ko tā apstrīdēja līguma slēgšanas tiesību

piešķiršanu *Synergie-Umana* grupai, ir atzīta par nepieņemamu, nav saderīgi ar tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību, kas garantētas Direktīvas 89/665 1. panta 1. un 3. punktā, to lasot kopā ar tās 2.a panta 2. punktu. Tādējādi Valsts padomes spriedums nav atbilstošs arī Hartas 47. panta pirmajai daļai.

- 78 Tomēr tādā situācijā kā pamatlietā aplūkotā, kad valsts procesuālās tiesības – un tas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai – ļauj ieinteresētajām personām celt prasību neatkarīgā un objektīvā tiesā un tajā efektīvi atsaukties uz Savienības tiesību, kā arī valsts tiesību normu, ar kurām tās ir transponētas valsts tiesību sistēmā, pārkāpumu, un attiecīgās dalībvalsts augstākā administratīvā tiesa, kas lietu izskata pēdējā instancē, nepamatoti pakļauj šīs prasības pieņemamību nosacījumiem, kā rezultātā šīm ieinteresētajām personām tiek liegtas tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību, Savienības tiesībās netiek prasīts, lai šī dalībvalsts šo tiesību uz efektīvu tiesību aizsardzību pārkāpuma novēršanas nolūkos paredzētu iespēju vērsties augstākajā tiesā ar pārsūdzību par šādiem lēmumiem par nepieņemamību, kurus pieņēmusi augstākā administratīvā tiesa, ja valsts tiesību aktos šāds tiesību aizsardzības līdzeklis nav paredzēts.
- 79 Šādā situācijā tāda Direktīvas 89/665 un Hartas 47. panta pirmās daļas pārkāpuma novēršana, kas izriet no augstākās administratīvās tiesas judikatūras, ir jebkuras attiecīgās dalībvalsts administratīvās tiesas, tostarp pašas augstākās administratīvās tiesas pienākums nepiemērot šo Savienības tiesībām neatbilstošo judikatūru un, ja šāds pienākums nav izpildīts, Eiropas Komisijai ir iespēja pret šo dalībvalsti celt prasību sakarā ar valsts pienākumu neizpildi.
- 80 Turklāt privātpersonām, kurām attiecīgā gadījumā ir nodarīts kaitējums viņu tiesību uz efektīvu tiesību aizsardzību pārkāpuma dēļ, pamatojoties uz nolēmumu, ko pieņēmusi tiesa, kas izskata lietu pēdējā instancē, ir atļauts saukt minēto dalībvalsti pie atbildības, ja vien ir izpildīti nosacījumi par pārkāpuma pietiekami būtisko raksturu un tiesas cēloņsakarības esamību starp šo pārkāpumu un cietušajai personai nodarīto kaitējumu (šajā nozīmē skat. it īpaši spriedumus, 2003. gada 30. septembris, *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, 59. punkts; 2018. gada 24. oktobris, *XC u.c.*, C-234/17, EU:C:2018:853, 58. punkts, kā arī 2020. gada 4. marts, *Telecom Italia*, C-34/19, EU:C:2020:148, 67.–69. punkts).
- 81 Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka LES 4. panta 3. punkts un 19. panta 1. punkts, kā arī Direktīvas 89/665 1. panta 1. un 3. punkts, lasot tos kopsakarā ar Hartas 47. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem nav pretrunā dalībvalsts tiesību norma, kuras sekas saskaņā ar valsts judikatūru ir tādas, ka tādi indivīdi kā pretendenti, kas ir piedalījušies publiska līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūrā, nevar apstrīdēt šīs dalībvalsts augstākās administratīvās tiesas sprieduma atbilstību Savienības tiesībām ar pārsūdzību, kas iesniegta minētās dalībvalsts augstākajā tiesā.

Par otro jautājumu

- 82 Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai LES 4. panta 3. punkts un 19. panta 1. punkts, kā arī LESD 267. pants, lasot tos kopsakarā ar Hartas 47. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj tādu valsts tiesību normu, kuras sekas saskaņā ar valsts judikatūru ir tādas, ka ar kasācijas sūdzību, kas iesniegta šīs dalībvalsts augstākajā tiesā par šīs pašas dalībvalsts augstākās administratīvās tiesas spriedumu, indivīdi nevar apstrīdēt šīs pēdējās minētās tiesas, kas izskata lietu pēdējā instancē, nepamatoto nevēršanos Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, lai arī ir šaubas par Savienības tiesību pareizu interpretāciju.

- 83 No Tiesas rīcībā esošajiem lietas materiāliem izriet, ka *Randstad* kasācijas sūdzībā nav izvirzījusi pamatus par to, ka *Consiglio di Stato* (Valsts padome), tādējādi pārkāpjot LESD 267. panta trešo daļu, nav vērsusies Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, un *Randstad*, atbildot uz šo jautājumu tiesas sēdē Tiesā, to apstiprināja.
- 84 No tā izriet, ka iesniedzējtiesa lietā, ko tā izskata, nav lēmusi par to, vai, ņemot vērā no Savienības tiesībām izrietošās prasības, dalībvalstīm ir jāparedz iespēja savā tiesību sistēmā iesniegt pārsūdzību augstākajā tiesā, ja augstākā administratīvā tiesa nav uzdevusi Tiesai prejudiciālu jautājumu, līdz ar to atbildei uz otro jautājumu nav nozīmes attiecībā uz šī strīda risinājumu.
- 85 Tādējādi, tā kā otrais jautājums nav saistīts ar pamatlīetas priekšmetu, saskaņā ar pastāvīgo judikatūru otrais jautājums nav pieņemams (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2021. gada 15. jūlijs, *Ministrstvo za obrambo*, C-742/19, EU:C:2021:597, 30. punkts un tajā minētā judikatūra).

Par trešo jautājumu

- 86 Ņemot vērā uz pirmo jautājumu sniegto atbildi, uz trešo jautājumu nav jāatbild.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 87 Attiecībā uz pamatlīetas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (virspalāta) nospriež:

LESD 4. panta 3. punkts un 19. panta 1. punkts, kā arī Padomes Direktīvas 89/665/EEK (1989. gada 21. decembris) par to normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu, kuri attiecas uz izskatīšanas procedūru piemērošanu, piešķirot piegādes un uzņēmuma līgumus valsts vajadzībām, kurā grozījumi izdarīti ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2014/23/EK (2014. gada 26. februāris), 1. panta 1. un 3. punkts, lasot tos kopsakarā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem nav pretrunā dalībvalsts tiesību norma, kuras sekas saskaņā ar valsts judikatūru ir tādas, ka tādi indivīdi kā pretendenti, kas ir piedalījušies publiska līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūrā, nevar apstrīdēt šīs dalībvalsts augstākās administratīvās tiesas sprieduma atbilstību Savienības tiesībām ar pārsūdzību, kas iesniegta minētās dalībvalsts augstākajā tiesā.

[Paraksti]